

vest, pri čemer mu je v oporo sprejemanje in ljubezen druge osebe. Kajti zaupanje je mogoče graditi samo tam, kjer obstaja Drugi, nekdo, ki ljubeče odpre prostor za priznanje bolečine in za to, da se bolečina pozdravi. Je slikanica, ki podira zidove molka, s katerimi so obdane spolno zlorabljene žrtve. Da se ne zapirajo več vase. Da se počutijo slišane in sprejete. Omočja razbijanje tabujev, krivde, sramu. Je boj proti brezbrzičnosti okolice in način, kako spregovoriti o teh nezaslišanih dejanjih pred drugimi. Da bodo verjeli. Skozi poetično krhko besedilo pa tudi skozi občutljivo ustvarjene ilustracije prikazujejo psihološke procese, za katerimi trpijo mnogi spolno zlorabljeni otroci.

Knjiga ima 48 strani (24 dvostranskih ilustracij vključno s predlisti) in je oblikovana v skladu s kriteriji oblikovanja gradiv za bralce z disleksijo. Naslovna stran je – na željo ilustratorke – za vsako izdajo posebej izrisana, tudi za slovensko. Na zadnjih straneh je poleg predstavitve obeh avtorjev (ob dveh narisanih portretih) in njune zahvale tudi enajst naslovov v razdelku *Kam po pomoč*. Nad tem pa opozorilo, pojasnilo, spodbuda: »Do spolnih zlorab prihaja v temi tišine, v tišini, v prepovedi govorjenja. Prekiniti tišino in razkriti zlorabo je mogoče le v prostoru, v katerem strah nadomesti zaupanje.« To je glavno sporočilo slikanice, za katero je priporočljivo, da jo odrasli berejo skupaj z najmlajšimi otroki in se z njimi tudi pogovarjajo. Zakaj ima deček temne kolobarje okoli oči, kaj je doživel, zakaj je tako žalosten? Zakaj mu o spolni zlorabi nihče ni verjel? Zakaj se je skoraj prepričal, da se sploh ni zgodila? Ob koncu ugotovijo, da je nekdo dečku vendarle verjel in mu tako pomagal ozdraveti.

■ TATJANA PREGL KOBÉ

DESETNICA 2023

V četrtek, 25. 5. 2023, je bila v Društvu slovenskih pisateljev podeljena dvajseta desetnica, nagrada za otroško in mladinsko književnost, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev za uveljavljanje izvirnega otroškega in mladinskega leposlovja. Nagrada se podeljuje za obdobje zadnjih treh let. Program je pripravila Sekcija za otroško in mladinsko književnost, ki deluje v okviru DSP, slavnostni govornik je bil Dušan Merc, predsednik DSP, glasbeni gost pa Tadej Vesenjaj.

Izbor

Mariborska knjižnica, v okviru te Marta Novak, vodja službe za formalno obdelavo gradiva, in Maja Logar, vodja službe za izbor in obdelavo gradiva za mlade bralce, je na pobudo Društva slovenskih pisateljev podala sezname mladinskih knjig, ki so izšle med 1. 1. 2020 in 31. 12. 2022. Seznam sem prejela 26. 1. 2023. Hkrati je bil pridobljen seznam članov Društva slovenskih pisateljev, teh je bilo na navedeni datum 335. Članice in član žirije za nagrado desetnica 2023 so bili Igor Bratož, Aksinja Kermauner (predsednica), Nataša Konc Lorenzutti, Majda Koren in Magdalena Svetina Terčon. Na seznamu, ki je bil oblikovan po avtorjih za vsa tri leta hkrati, so bila **1003** dela. Kriterije, zapisane v Statutu o nagradi desetnica, izpolnjuje **105** knjig, kar je razvidno iz seznama literarnih del, ki so ga prejeli člani žirije. Za ožjo obravnavo je

bilo predlaganih 27 del izmed teh, ki ustrezajo kriterijem. Z glasovanjem so člani žirije določili 10 nominiranih del za desetnico 2023 (utemeljitve del so navedene po abecednem redu avtoric in avtorjev).

Vir: DSP

Utemeljitev nominiranih del
Arnuš Pupis, Tina: *Nad gozdom se nekaj svetlika*. Ilustrirala Tanja Komadina. Dob: Miš založba, 2022.

»In potem je prišla jesen, ko je bilo hrane nekoliko manj in je nekdo ... niti se ne spomnim več, kdo ... pa saj ni važno ... dobil idejo, da so vsega krivi polhi,« s težavo izdavi Zvita Li. Živalim gostiteljicam, ki so njo in še dva člana vesoljske posadke sprejele na obisk, tako prizna, da so se odpravili na posebno misijo, ker iščejo svoje po krivem obtožene in surovo izgnane polhe. Očitno je, da so vsi trije zaradi slabe vesti globoko travmatizirani, kar se ne kaže samo v njihovem nenavadnem vedenju, ampak tudi v rdeče utripajočih smrčkih, ki jih ni mogoče ugasniti. Spretno spisana, inteligentna, duhovita zgodba o visoko razviti živalski civilizaciji, ki se ji je demokracija sfizila, nam ponuja vrhunsko tehnologijo smrčkov, vredno razmisleka!

Bauer, Jana: *Kako objeti ježa*.
 Ilustriral Peter Škerl. Ljubljana: KUD Sodobnost International, 2021.

Slikanica z vrhunskimi ilustracijami Petra Škerla vabi na pošten razmislek o predsodkih, ki jih gojimo, ne da bi sploh poskusili narediti tisto, za kar nas prosijo. Ker jež zaradi pomanjkanja objemanja postane pošteno depresiven, stopi v akcijo Pipe lisjak. Na vsak način skuša pomagati ježu; izumi celo stroj za objemanje! Na koncu pa se izkaže, da jež sploh ne bode. Duhovita in humorna zgodba nam z nenadnimi preobrat in besednimi igrami zmehča tematiko osamljenosti, drugačnosti in odrinjenosti. Knjižica je leta 2022 dobila nagrado Kristine Brenkove za izvirno slovensko slikanico.

Bevc, Cvetka: *F. A. K.* Maribor: Založba Pivec, 2021.

Pisec spremane besede Vinko Möderndorfer je roman označil kot najstniško-srednješolski roman »/.../, kakršnih na Slovenskem res ni veliko.« Protagonisti romana so Fiksi, Aška in Krokar, ki se skozi dogajanje izmenjujejo kot pripovedovalci. Povezuje in označuje jih ansambel F. A. K., sicer pa se srečujejo vsak s svojimi težavami na poti odrasčanja in se nanje tudi različno odzivajo. Fiksija vrže s tira razhod staršev, Aška, ki stoji najbolj trdno na tleh, se ukvarja z ljubeznijo, Krokar pa s svojo drugačnostjo. Poleg ljubezni so izpostavljene tudi družinske težave in odnosi med vrstniki. Skozi subjektivno pripoved v procesu branja zaživijo pred nami tudi druge osebe, ki vplivajo na tok zgodbe. Ne samo z vsebino, tudi z jezikom, ki ga avtorica spretno uporablja, razkriva generacijo Z. In komu je roman namenjen? Tako mladim kot odraslim bralcem.

Möderndorfer, Vinko: *Romeo in Julija iz sosednje ulice: pesmi in ena tragedija s hollywoodskim koncem*. Ilustriral Jure Engelsberger. Dob: Miš založba, 2021.

Pesniška zbirka je duhovita, optimistična, razigrana. V besedi Vinka Möderndorferja in ilustracijah Jureta Engelsbergerja so predstavljena različna soočenja deklet in fantov s prvimi pogledi, sanjarijami in željami. Odmakne se od ujetosti v moderne tehnologije in se približuje energiji druženja. Pesmi, v katerih so dogajalni prostori šola, ulica, dom ali narava, so razporejene v tri razdelke: Včasih je preveč besed, Romeo in Julija iz sosednje ulice in Imeti rad. Dodana je spremna beseda, ki jo je napisala kar 'Tvoja pesem' in ji dodala didaktične naloge. Verzi so polni besednih iger in se v zadnjem razdelku Imeti rad velikokrat razporedijo v likovno pesem (češnja, obzorje, ladja in pika). Vsebinsko pa včasih v zaljubljeno spogledovanje zareže tudi kruta realnost, kot npr. v pesmi Črni cvet. Pesmi ostanejo. Kaj pa ljubezni? Te /.../ tiho želijo,/da bi se vse ponovilo./Spet in spet.

Ogrizek, Maša: *Vseh sort starši in otroci*. Ilustrirala Anka Kočever. Trst: Založništvo tržaškega tiska, 2022.

Knjiga, ki je več let nastajala pod naslovom Leksikon staršev, je res nekaj posebnega. V devetih kratkih zgodbah nastopajo starši, ki imajo cel kup nenavadnih lastnosti: so bolj otročji kot njihovi otroci, preveč govorijo, so tekmovalni, prezaščitniški, perfekcionistični. Zgodbe so nadgradile ilustracije Anke Kočever, ki so dodale podrobnosti likom staršev: peruti, žirafje vratove, rogove, mačji rep ... Na koncu vsake zgodbe so vprašanja, naslovljena na mladega bralca. Tako so zgodbe ne samo poetične, domišljajske, pač pa

kažejo ogledalo staršem, otrokom pa pomagajo pri (pre)izpraševanju o posamezni osebnostni lastnosti ali čustvu, ki se jih lahko poloti.

Pregelj, Sebastijan: *Coprnica pod gradom (Zgodbe vojvodine Kranjske; 1.)*. Ilustriral Jure Engelsberger. Dob: Miš založba, 2022.

Prvoosebna pripoved mladega Martina, oprode Janeza Vajkarda Valvasorja, se odvija leta 1684, na gradu Bogenšperk in na potovanjih po deželi Kranjski. Modri gospodar prepozna spletke in podtikanja v čarovniških procesih; bister, učljiv in pogumen pa je tudi njegov oproda, zato skupaj rešita po krivici obsojeno dekle. Pisatelj, ki je po izobrazbi zgodovinar, se je po ciklu zgodb iz pozne kamene dobe lotil bogate zakladnice Vojvodine Kranjske. Že prvi naslov, ki napoveduje serijo, je domiseln preplet avtorjeve pripovedne moči z njegovim znanjem in študionostjo, resničnih junakov z izmišljenimi, dejstev s fantazijo. Zgodba je napisana v sodobnem jeziku, zato je zračna, sveža in s tem razrešena pregovorne zgodovinske zatohlosti.

Skubic, Andrej E.: *Napad na tajno bazo (Trio Golaznikus; 8)*. Ilustrirala Tanja Komadina. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2022.

Tajna gozdna baza zdaj že imenitno uveljavljenega tria Golaznikus – to je že osma knjiga v seriji – v gozdičku nad šolo je projekt trojice šolarjev, ki rabi malce zunanje pomoči, pa čeprav starševske, že na začetku, še posebej pa po tistem, ko se poletnega skrivališča pod javorom lotijo barbari. Zgodba o sodelovanju, tudi medgeneracijskem, se zaplete in razreši z nekaj drznimi dejanji, predvsem pa da vsem vpletenim premisliti o večjih vprašanjih, od enakopravnosti do pravičnosti.

Štampe Žmavc, Bina: *Skrinjica sinjega maka*. Ilustriral Svjetlan Junaković. Maribor: Založba Pivec, 2022.

Tibetanski modri mak velja za simbol sreče, miru in harmonije. V slikanici vlada vzdušje sreče, harmonije in ljubezni, kljub temu ali pa prav zato, ker je babica začela pozabljati. Zato ji dedek izdelava skrinjico, pobarvano s sinjimi maki, kamor spravlja besede, ki jih rada pozabi. Dobi kamenčke, da jih lahko meče na pot, da se ne izgubi. Teče in teče, ko lovi misli, ki ji uhajajo iz glave. Želi si čevlje daljave, da bi z njimi lahko odšla do obzorja in naprej. Nekoč odpre skrinjico, brska po njej, besede zletijo ven in se spremenijo v sinji mak. Na dnu pa se skriva beseda, ki jo babica išče: pomlad. Skozi besede Bine Štampe Žmavc postane staranje nežna, srečna izkušnja, ki nas na koncu popelje tja, kjer se morje sinjega maka in sinje nebo združita v neskončnost.

Štefan, Anja: *Medved in klobuk*. Ilustrirala Ana Zavadlav. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2021.

Anja Štefan se pri pisanju naslanja na ljudsko izročilo, tako glede na prostor kot tudi na vsebino zgodb. Tudi pri slikanici *Medved in klobuk* opazimo značilnosti ljudske pripovedi. Te pisateljica nadgradi z domiselnimi dialogi in duhovitimi rimami. Besedilo teče gladko in kar vabi nas, da ga nekomu preberemo ali povemo na glas. Veter medvedu odnese klobuk in ga ne da nazaj. Kako naj medved veter ujame, zgrabi, premlati? Ne more. Pri teku za klobukom se medvedu pridruži volk, lisica, zajček in miška. Kot se za pravljično spodobijo, se ta srečno konča in klobuk je rešen. Anja zapiše: »*Medved se zahvaljuje na vse strani: „Brez vas mi ne bi uspelo!“ In vsem se je dobro zdelo.*«

NAGRAJENO DELO
Andrej Predin: *Arlan pod preprogo*. Ilustriral Peter Škerl. Jezero: Morfemplus, 2022.

Andrej Predin (1976) je publicist, urednik na kulturnem uredništvu Dela in pisatelj, ki piše zlasti za otroke. Prvo izdano delo je bil realistični mladinski roman *Na zeleno vejo* (2007), za katerega je bil leta 2008 tudi nominiran za nagrado večernica. Maribor je, tako kot v prvem romanu, tudi književni prostor v dveh romanih za odrasle, *Učiteljice* (2010) in *Prihodnost d.o.o.* (2014). Leta 2013 je izdal delo *Gnusna kalnica* (ilustriral Adriano Janežič), ki na humoren način predstavlja okoljsko problematiko. Sledila je serija kratkih fantastičnih zgodb o predšolski deklici Mici, serijo je ilustriral Marjan Manček, *Mica pri babici: Čarobni cilinder* (2013), *Mica pri babici: Pirati iz dežele Merikaka* (2014), *Mica pri babici: Podivjane princeske* (2016) in *Mica pri babici: Ugrabljeni Božiček* (2016). Leta 2015 je izdal pesnitev *Čebula Grdula*, slikanico je ilustriral Rok Predin. *Vesoljški* (2020) prav tako, kakor večina avtorjevih del, sodijo v fantastično prozo; ilustracije je prispeval Rok Predin. Doslej so bila tri avtorjeva dela nominirana za desetnico: 2014 *Gnusna kalnica*, 2015 *Mica pri babici: Čarobni cilinder* in 2021 *Vesoljški*.

Vir: DSP

Arlan pod preprogo

V svetu Pod preprogo, med Večnim morjem in Velikim zidom, ni nič preprostejšega, vse je pravzaprav skrajno zapleteno in sploh tako kot življenje, zvezde na tnalu neba so vsakokrat drugače razporejene, ne manjka strupenih jezikov, ki se naslanjajo nad tujo nesrečo, tudi škodoželjnosti je precej. V tem svetu se znajde sam samcat brezimni deček, fantič, ki se ne more spomniti svojega imena. Bati se mora grozečih Inšpektorjev in nevarne Razpoke, pomagata mu Uhanka, bitje, ki ima protipol v Sestrici, pa tudi pršica Lili in rakec Izo. V svetu, v katerem se je brezimnež znašel, so tudi prazne obljube gigantskih dimenzij, povsod so sile, ki uničujejo in ustvarjajo nered, lepoto spreminjajo v opustošenje in srečo v trpljenje. A zgodba o dečku, ki je pozabil svoje ime, daje imenitno sporočilo, da se z drznostjo, pogumom, pravičnostjo in verjetjem vase vse še lahko spremeni na bolje in veselje premaga strah, celo več, vsi lahko spet verjamejo modrecu ali modrecem, njihovim nasvetom. In še več: vsakdo si lahko privošči potuhtati, kar govori sporočilo, da stvari obstajajo, tudi če so očem skrite ali pa se pretvarjamo, da jih ni. Andrej Predin zgodbo pripoveduje z asociacijami na svet, ki je neke drugje, na svet, v katerem so na obali našli utopljenega dveletnega dečka begunske družine, Peter Škerl pa jo pospremi s sugestivnim podobjem nesimpatičnih bitij in krajev. Po branju Arlana pod preprogo se zdi, da preudarna, natančna dikcija zgodbe noče biti izpisana v slogu žanra *feel good*, ampak vabi na drugo miselno pot, mladega bralca poskuša napotiti k postavljanju vprašanj o svetu, ki se od klasičnega pravljničnega sveta pomembno razlikuje. Pa vendar, tudi soočanje z velikimi, včasih napornimi temami in izzivi ima lahko srečen konec, zapol-

njen z veseljem, sprejemanjem različnosti, prijateljstvom in ljubeznijo. Arlan pod preprogo je nenavadno, uspelo literarno dejanje.

■ Poročilo pripravila strokovna sodelavka žirije
RED. PROF. DR. DRAGICA HARAMIJA

NAGRADA VASJE CERARJA 2023

Društvo slovenskih književnih prevajalcev je leta 2021 ustanovilo novo stanovsko nagrado za najkakovostnejše prevode mladinskih leposlovnih besedil iz tujih jezikov v slovenščino.

Nagrada nosi ime po uglednem prevajalcu mladinske književnosti in uredniku Vasji Cerarju, ki je na matični založbi obogatil zbirke za mladino z naborom klasičnih in sodobnih del, pri čemer se je ozrl tudi po nam dotlej manj znanih književnostih. Poleg tega je bil Vasja Cerar tudi skrben mentor številnim prevajalcem, ki jih je navdušil za prevajanje mladinske književnosti v želji, da se na Slovenskem ohrani in nadaljuje tradicija kakovostnega prevajanja za mladino, saj je dober prevod pomemben dejavnik pri vzgoji mladih bralcev in njihove pismenosti.

Ker nagrada za najbolj uspele prevode za mladino prebira med žanrsko zelo raznovrstnimi deli, namenjenimi različnim starostnim skupinam, smo se odločili, da jo zastavimo nekoliko drugače. Tako se bo izbor vsako leto osredotočal na dela, izdana v zadnjih štirih letih, in sicer v eni od naslednjih kategorij: slikanica, besedilo za mlade bralce do 12 let, strip/risoroman ter besedilo za mlade bralce, starejše od 12 let. Med deli iz posamezne kategorije komisija Društva slovenskih književnih prevajalcev poleg kakovosti in zahtevnosti presoja tudi pomen prevoda/